

Informační chování sluchově postižených

Eva Šebestová

Jinonické informační pondělky

7.12. 2009

Program přednášky:

- komunikace sluchově postižených, bariéry v komunikaci, znakový jazyk
- informační chování sluchově postižených
- příklady ze života sluchově postižených, vlastní zkušenosti

Chvilkové zamyšlení aneb boření předsudků a omylů...

- Dokážete si představit, jak sluchově postižení mezi sebou komunikují?
- Myslíte si, že nejsou schopni obstát v normální, resp. slyšící společnosti?

Základní terminologie z oblasti sluchově postižených – úvod

- nejednotná terminologie
- rozdíly v anglické a české terminologii
- **sluchově postižení** – skupina osob s vadou sluchu
- **nedoslýchaví** – rozumí mluvené řeči (většinou), ale odezírají, kompenzace sluchadly
- **ohluchlí** - po rozvoji mluvené řeči ztráta sluchu v raném dětství (nemoc nebo úraz)
- **osoby s prelingvální hluchotou** - ztráta sluchu před rozvojem řeči (po narození) a neslyšící
- **osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou** (hluchoslepí) a **šelestáři**
- **Neslyšící** (s velkým „N“)

Kdo jsou Neslyšící?

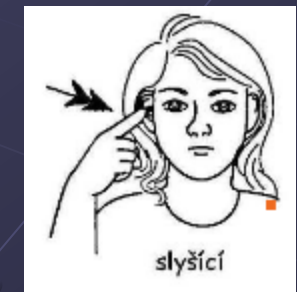
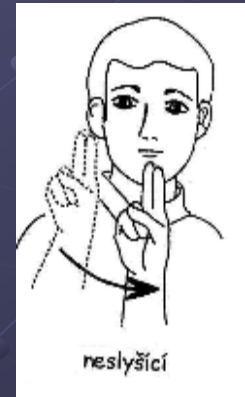
- komunita
- jazyková a kulturní menšina
- členy – neslyšící i nedoslýchaví
- neuznávají pojem „sluchově postižení“, sluchová vada podle nich není porucha
- znakový jazyk

Komunikační systémy sluchově postižených

- český znakový jazyk
- znakovaná čeština (znakovaný český jazyk)
- prstová abeceda (daktylotika)
- odezírání
- mluvení

Český znakový jazyk (ČZJ) a ukázka:

- jazykový systém založený na vizuálně–motorické komunikaci
- využití pomocí symbolů, tzn. tvary rukou, postavení, pohyby, mimika a nonverbální výrazové prostředky
- neustálý vývoj, přibývání nových znaků
- vlastní gramatika a syntax
- odlišná gramatika ČZJ a českého jazyka!

Věta: „**Včera jsem byl v kině a za nic to nestálo.**“

se ukáže sekvencí znaků:

„**včera**“ + „**kino**“ + „**hotovo**“ +

„**grimasa vystihující kvality filmu**“

Další znakové jazyky (ZJ) ve světě

- **American Sign Language** (ASL) - Americký znakový jazyk,
- **British Sign Language** (BSL) – Britský znakový jazyk,
- **Slovenský posunkový jazyk** a jiné...

- **Mezinárodní znakový systém** – komunikace neslyšících z celého světa, např. Deaflympiáda nebo Světová federace neslyšících (World Federation of the Deaf)

- navzájem podobné nebo i stejné znaky
- vývoj na základě kultury země, mentality národa, historie apod.

Znakovaná čeština (znakovaný český jazyk) a ukázka:

- umělý jazykový systém
- usnadnění dorozumívání mezi slyšícími a neslyšícími
- využití gramatických prostředků češtiny
- pouze pro ty, kteří ovládají češtinu
- pozn.: neslyšící neovládají znakovanou češtinu!

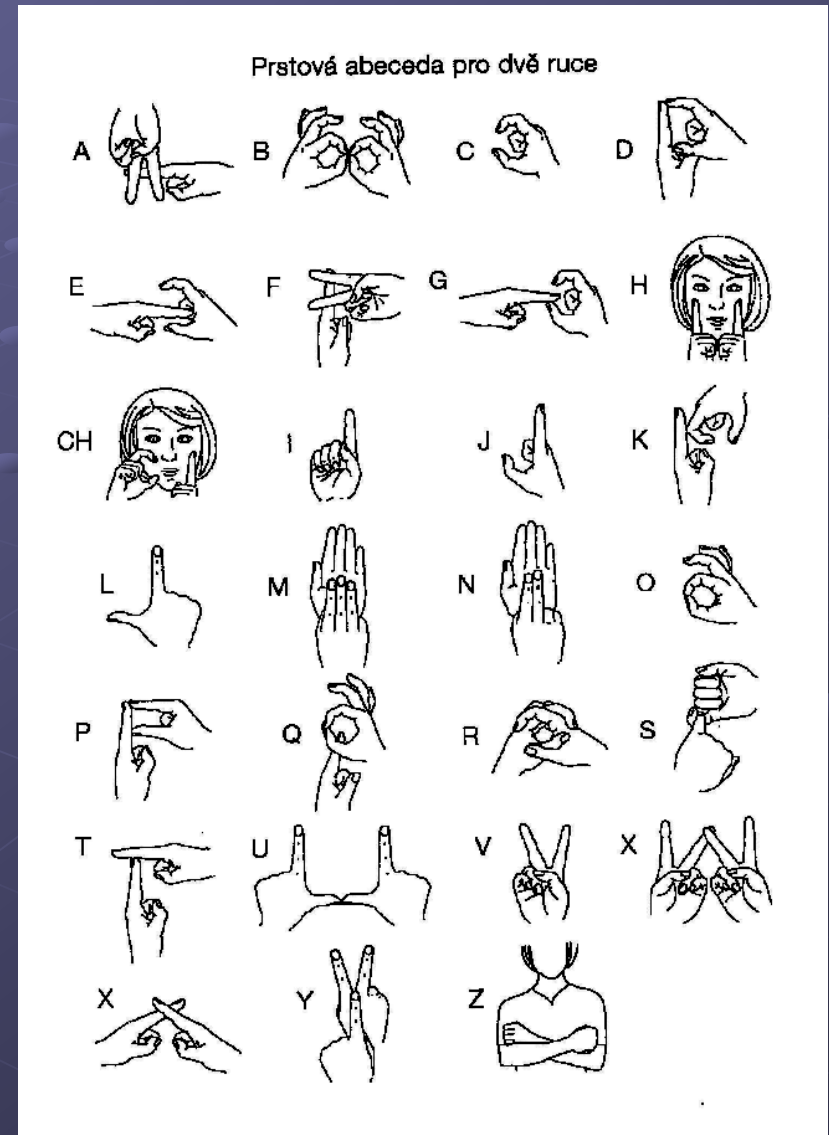
Věta: „**Já jsem byl včera v kině.**“

společně s artikulací / mluveným hlasem se znakuje
posloupností znaků:

„**Já**“ + „**bylo**“ + „**včera**“ + „**v**“ + „**kino**“.

Prstová abeceda (daktylotika)

- vyjádření jednotlivých písmen polohami a tvarem prstů
- jednoprstová i dvouprstová varianta

Odezírání

- vnímání vyslovovaných slov z pohybů rtů, zubů, jazyka a mimiky tváře pomocí zraku
- vnější a vnitřní podmínky, např. osvětlení, pozornost, schopnost chápat kontext, artikulace mluvího
- horší odezírání souhlásek, př. ch, k, b, p, f, v, atd.

Mluvení

- neslyšící neznamena hluchoněmý
- jedna z nejtěžších forem ke zvládnutí komunikace ve slyšící společnosti
- logopedická péče – i s těžkou ztrátou sluchu a zbytky sluchu

Informační chování sluchově postižených

- aktivity člověka v informačním prostředí, vědomé či nevědomé hledání informací za účelem uspokojení informačních potřeb
- aplikace v prostředí ICT (hl. Internet)
- výzkumy a studia
- dotazníkové šetření v prostředí Internetu (hypotézy – viz další slide)
- Nahrazuje vyhledávání a získávání informací v prostředí Internetu běžnou komunikaci?
- Jak vlastně sluchově postižení překonávají bariéry při získávání informací?
- zajímavé výsledky z vlastního průzkumu

Kdo se účastnil průzkumu?

- 88 respondentů (z toho 30 neslyšících a 58 nedoslýchavých)
- 4 skupiny dle vzdělání:
  - ZŠ (8. a 9.třída)
  - SŠ
  - VŠ
  - zaměstnaní
- tištěné i elektronické dotazníky

	ZŠ	SŠ	VŠ	Zaměstnaní	Celkem mužů a žen
Muž	9	12	7	10	38
Žena	11	15	13	11	50
Celkem respondentů	20	27	20	21	88

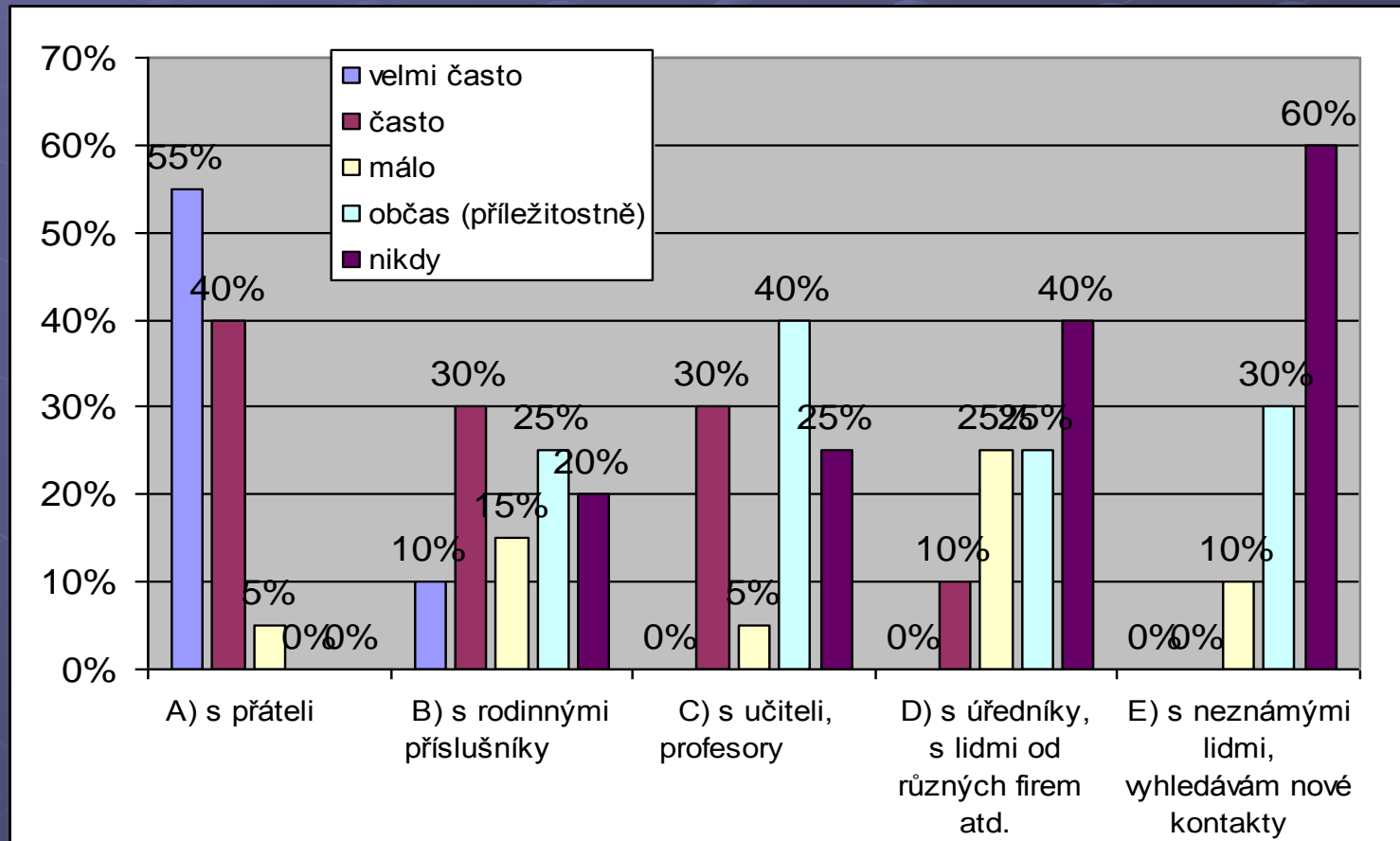
Hypotéza 1

Počítače a hlavně Internet jsou vhodným komunikačním nástrojem a kompenzační pomůckou pro sluchově postižené.

- Jednoznačně potvrzeno
- **Otázka: Jaký máte celkový názor na Internet, co si o něm myslíte? Je užitečný, vhodný, pomáhá vám například při domluvě s přáteli nebo rodinou?**
  - *„Ano, internet je velmi užitečný, umožňuje komunikaci, nebo vyhledávání informací. Podporuje vzdělávání. Je skvělý především pro neslyšící!“*
  - *„Internet je vhodnou kompenzační pomůckou, která obsahuje psané či vizualizované informace. Díky tomu není potřeba tolik sluch.“*
  - *„Internet též snížil bariéru mezi neslyšícími a slyšícími.“*
  - *„Internet je určitě dobrou a vhodnou pomůckou ke komunikaci, zvláště mezi neslyšícími.“*

Hypotéza 1 (pokr.)

- **Otázka: S KÝM běžně komunikujete přes ICQ, MSN, email atd.?**
- **Výsledky – viz graf: skupina VŠ**
- **Komunikace s přáteli – velmi často u všech cílových skupin**

Hypotéza 2

Neslyšící a nedoslýchaví mají také informační potřeby.

- potvrzeno
- informační potřeby jako slyšící
- zájem o informace různých povah - Internet, četba knih, časopisy, návštěvy knihoven
- roli hraje inteligence, vzdělání, přístup k ICT, motivace...
- **Otázka: Kde vyhledáváte a získáváte další informace kromě Internetu? Kam chodíte, aby jste získal/a informace, které potřebujete?**
- Informační zdroje: knihy, časopisy, noviny
- Informační instituce: knihovna, škola, muzeum

Hypotéza 2 (pokr.)

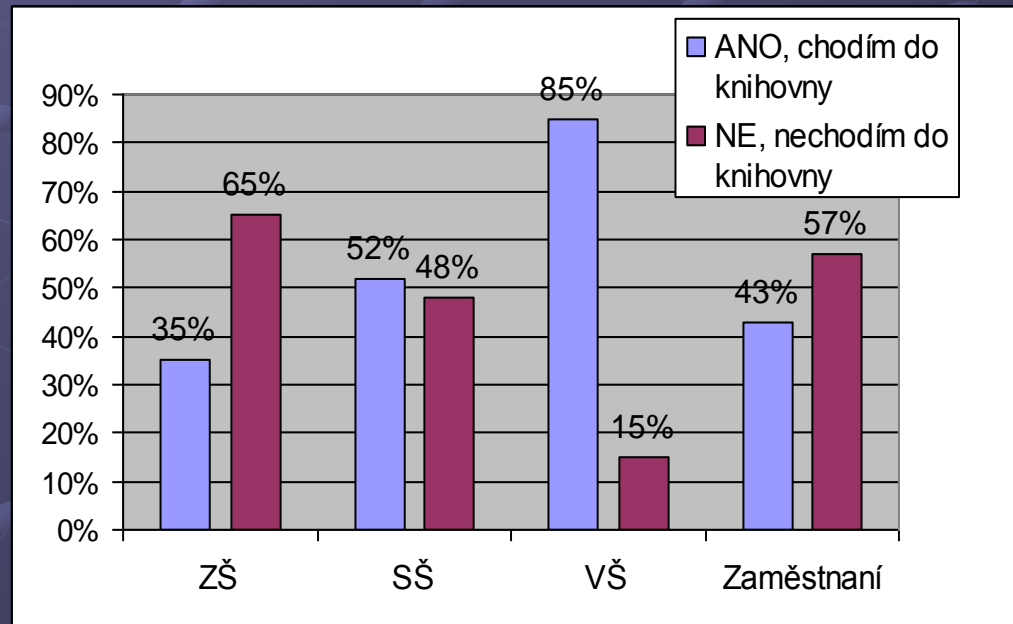
- škálové odpovědi
- **knihy**: často – 15% ZŠ, 15% SŠ, 45% VŠ a 34% zaměstnaní
- **časopisy**: v průměru často 29% dotazovaných
- **noviny**: oblíbený a častý zdroj
- **knihovna**: v průměru „nikdy“ 37% dotazovaných, ale existují zájemci o četbu
- **škola**: často – 40% VŠ, 35% ZŠ, 30% SŠ a 29% zaměstnaní
- **muzea**: ne příliš oblíbený zdroj – převaha „nikdy“

Hypotéza 3

Sluchově postižení málokdy navštěvují knihovny a nevědí, že lze vyhledávat v databázích anebo v online katalogách knihoven.

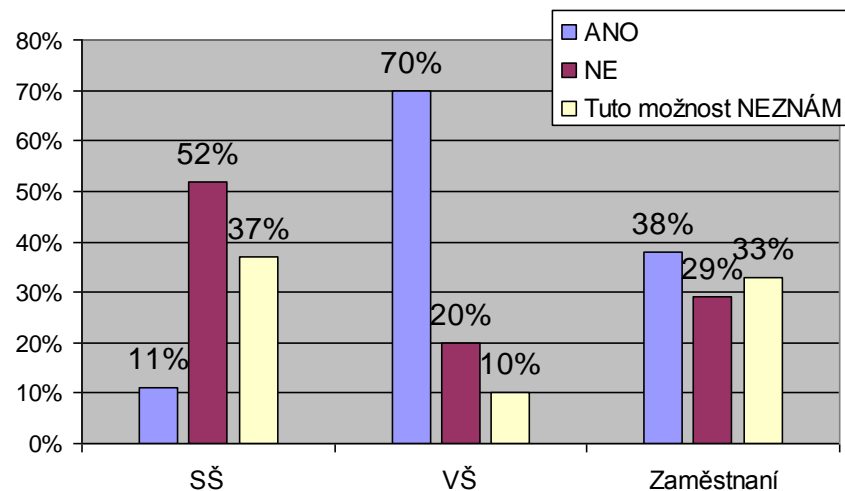
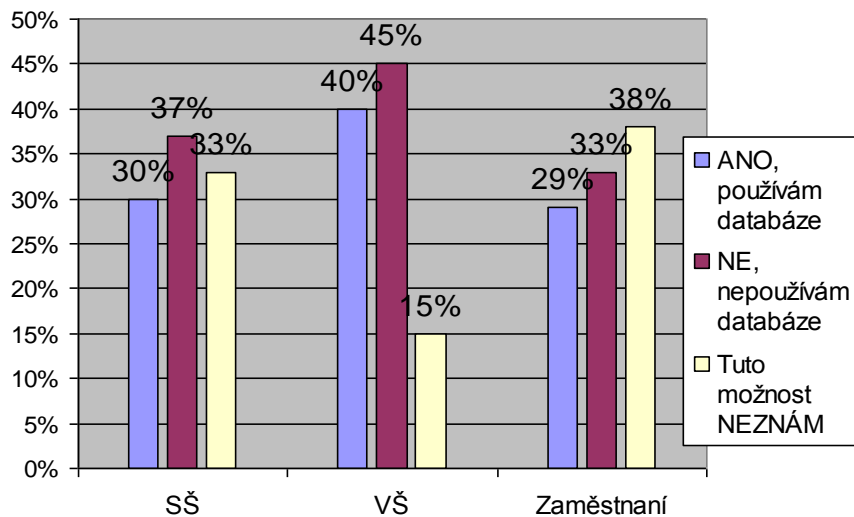
- potvrzeno jen do určité míry
- sledovány knihovny a databáze
- **Otázka:**

Chodíte do knihovny?

Hypotéza 3

- nejvíce navštěvované knihovny (bez ohledu na vzdělání):
  - Ústřední Městská knihovna v Praze a její pobočky
  - Informační centrum o hluchotě FRPSP (Federace rodičů a přátel sluchově postižených)
- využívání databází (vlevo) a online katalogů knihoven (napravo) – jen u SŠ, VŠ a zaměstnaní

Příklady ze života sluchově postižených a vlastní zkušenosti

Bariéry:

- rychlá mluva
- problémy s přijímáním zvukových informací
- rušivé efekty (př. hluk v místnosti)
- rozhlas na nádraží
- překážky před ústy mluvícího (vousy, mikrofon)
- personál sedící za okénkem
- záměna podobných slov (police – policie)
- apod.

Řešení:

- používání Internetu, SMS, počítačů, faxů, sluchadel, kochleárních implantátů
- online tlumočnick
- vzájemné domluvy př. mobil místo zvonku ☺
- opětovné zhasínání, rozsvěcování
- psaní na papíry kvůli zlepšení komunikace (v cizině, i, u nás, např. v bance, u lékaře)

Další informace:

- www.ruce.cz
- www.ticho.cz
- publikace od Jaroslava Hrubého: *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl i 2. díl*
- informační zdroje (knihy, časopisy, CD...) ve Specializované knihovně informačního centra FRPSP ve Stodůlkách: <http://www.frpsp.cz/specializovana-knihovna-informacniho-centra>
- moje bakalářská práce v knihovně v Jinonicích (signatura EB-24/09)

Děkuji vám všem za pozornost!

